

BOSCHOORD

Geschiedenis van een onvoltooide kolonie

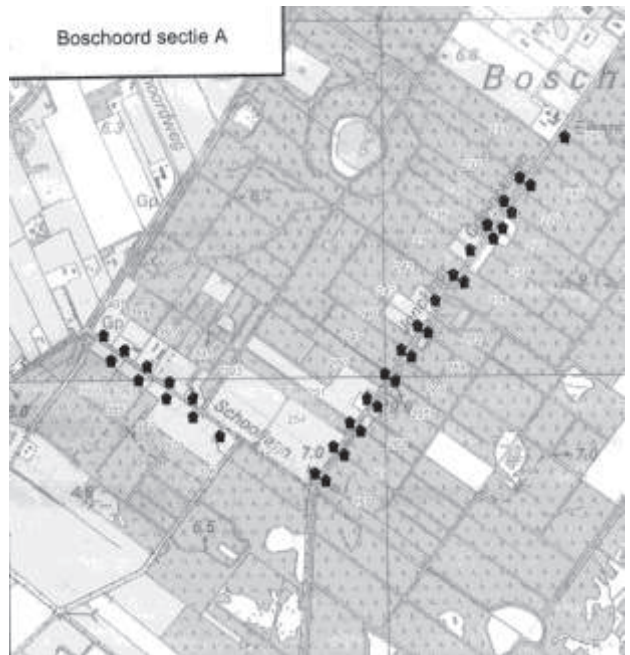
De Maatschappij van Weldadigheid stichtte in het begin van de 19^e eeuw een aantal koloniën op de grens van Friesland en Drenthe. De laatste kolonie kreeg de naam Kolonie 7 en ligt tussen de dorpen Boijl en Doldersum. Toen Hans Salverda zich verdiepte in de geschiedenis van deze kolonie aan de hand van oude kaarten, kwam hij op een kaart van omstreeks 1897 veel oude perceelnamen tegen. Door de kaarten van twee eeuwen in de juiste volgorde naast elkaar te leggen kan de geschiedenis van deze kolonie gereconstrueerd worden. Uit deze reconstructie kan ook het Hart van Kolonie 7 bij benadering aangegeven worden.

ONTSTAAN VAN KOLONIE 7

Nadat Van Royen in het begin van de 19^e eeuw een deel van de verdeelde marke van Doldersum aan de *Maatschappij van Weldadigheid* had verkocht, begon de *Maatschappij* met het bouwen van de koloniehuisjes aan de huidige Jongkindt Conincklaan (Jongkindt Coninck was van 1859 tot 1876 directeur van de Maatschappij van Weldadigheid), toen Hoofdweg geheten. Er werden een school, wijkmeesterwoning, schaapskooi, een schoolmeesterwoning en ongeveer 24 kolonistenwoningen gebouwd aan de Hoofdweg. De laan, die nu Schoollaan heet, droeg toen de naam Vaartweg.

Omdat deze kolonie in deze opzet geen succes was, werd in 1874 de lagere school naar de huidige locatie, verplaatst. Door deze plek te kiezen konden ook de kinderen van de Oostvierdeparten naar deze school gaan. De grote

De locaties van de gebouwen zoals zij waren gepland en gebouwd in 1824/1825. Aan de Jongkindt Conincklaan stonden er 26, waarvan 22 koloniehuisjes. (kaart Thijs Rinsema)

plannen om een volwaardige kolonie van 53 huizen (één sectiemeester, vier wijkmeesters en vier maal twaalf kolonistengezinnen) in het gebied van de huidige zessprong tot aan de huidige Schoollaan te stichten met de dubbele naam Fredericaoord en Louisaoord (Wilhelmina Frederica Louisa Charlotte Marianne was een dochter van Koning Willem I) waren nu van de baan. Boschoord omvatte op zijn hoogtepunt ongeveer 25 woningen aan de Jong-

Links: Schoollaan 6 (afgebroken) met linksboven op de gevel de aanduiding "Kolonie 7".

Onder: karakteristieke put (1969) aan de Schoollaan.

(Collectie mevr. Zwaantje Hoffman, Wolvega)

kindt Conincklaan. Hoewel de ontginning van de gronden tot bouw- en weiland was begonnen, werd toen ook de beslissing genomen om bos aan te planten en de naam Boschoord was geboren.

RECONSTRUCTIE VAN HET `HART VAN KOLONIE 7`

Met behulp van de oude kaarten en het rapport van Thijs Rinsema “*De Bewoningsgeschiedenis in de Vrije Koloniën van Weldadigheid*” kan een beeld gegeven worden van de start van *Kolonie 7*. Tussen de huidige zorgboerderij *De Eikenhof* met de wilde zwijnen en de speelweide woonden de eerste kolonisten. Aan dit stuk Jongkindt Conincklaan ontstond omstreeks 1825 een dorpje met een school, een wijkmeesterwoning, een schaapskooi, een karrenschuur en ongeveer 20 kolonistenwoningen. Een viertal van deze woningen staat er nog.

Met name Jongkindt Conincklaan huisnummer 3 heeft veel meegemaakt. Op de linkerkant van de voorgevel staat in een gevelsteen vermeld dat dit huis in augustus 1824 is gebouwd, in februari 1981 is afgebrand en in februari

*Boven: Jongkindt Conincklaan 3 (foto's: Paul Gols).
Onder links: Jongkindt Conincklaan 1, de wijkmeesterwoning.
Onder rechts: Jongkindt Conincklaan 8.*

1982 is herbouwd. Twee andere nog aanwezige, tegenover elkaar staande, koloniehuisjes (nummers 5 en 8) staan op de Monumentenlijst.

In dit stuk van Boschoord komen namen voor als Ossenkamp en de Reekerslaan. Deze loopt vanaf de Jongkindt Conincklaan naar de kolonievaart. Iets verderop naast huisnummer 1 loopt over de *Hilgert* de “oude weg” naar Doldersum.

WANDELING

In 1826 wandelde Adriaan van der Willigen door *Kolonie 7*. Hij was een patriot uit Tilburg en woonde later in Haarlem. Uit zijn verslag kunnen we de volgende tekst overnemen:

“van deze 22 huisjes waren er in 1826 nog maar 7 bewoond en daarbij waren tuintjes aangelegd. Vele akkers waren echter bebouwd doch ook het geboomte ontbrak”.

Na het in cultuur brengen was het dus nog een grote, stille en kale vlakte met weinig hoge bomen.

NAMEN VAN PERCELEN

Door de plattegrond van de Maatschappij van Weldadigheid van 1897 te vergroten kwamen voor het deel Boschoord vele perceelnamen te voorschijn. Verrassende namen zoals *Hilgert*, *Striepe*, *Ossenkamp*, *Eendenkooi*, *Jodenkerkhof* en *Noorwegen* zijn namen die ook een deel van de geschiedenis van Boschoord kunnen vertellen. In totaal komen er bijna 30 namen op deze vergrote kaart voor.

De meeste namen zijn tijdens de ontginning aan de percelen gegeven. Echter, een paar namen zoals de *Hilgert* en de *Striepe* zijn waarschijnlijk oude veldnamen die bij het dorp Doldersum horen. De naam *Eendenkooi* staat voor het ven dat ligt tussen de provinciegrens en de Jongkindt Conincklaan en kan in die jaren als vangkooi voor eenden gebruikt zijn. De *Ossenkamp* ligt naast de oude wijkmeesterwoning (nu Jongkindt Conincklaan 1). Bij het ploegen van de woeste gronden zijn ossen gebruikt en die zullen na de arbeid in dit perceel gehuisvest zijn. De naam *Jodenkerkhof* komt voor bij een klein ongeveer 1,25 m hoger gelegen perceel aan de weg van Doldersum naar Boijl. In 1833 heeft de archeoloog C.J.C. Reuvens naar deze plek gezocht en hij noemde het toen “Smousenkerkhof.” De verklaring voor deze naam is niet geheel duidelijk: was het een perceel voor de joodse gemeenschap die misschien in deze kolonie gepland was of is de naam van voor het ontstaan van de Maatschappij?

De pachtboerderijen aan de Werkhorstlaan: Immer Moed (links) en Werkhorst.

Een andere naam in het oostelijke gedeelte van de Kolonie 7 is *Noorwegen*. Dit perceel ligt aan de oostkant van de weg van Doldersum naar Boijl ter hoogte van het zojuist genoemde Jodenkerkhof. De medewerkers van de *Maatschappij van Weldadigheid* hanteren tegenwoordig geen namen maar nummers voor de percelen. Vaknummer 5 omvat het gebied met de naam Hilgert en Jodenkerkhof. Noorwegen heeft nu bijvoorbeeld vaknummer 8 en vaknummer 9 komt overeen met de Ossenkamp en het Wijkmeesterbosch. De Eendenkooi heeft nu vaknummer 19.

NAMEN VAN LANEN EN HOEVES

Op oude kadastrale kaarten (o.a. 1886) en de topografische kaart van omstreeks 1920 zijn ook namen van de lanen aangegeven. Opvallend is de naam voor de laan die van de Jongkindt Conincklaan naar de provinciegrens loopt: Reekerslaan. Mr. F.J.M.A. Reekers was van 1899 tot 1917 secretaris en van 1917 tot 1922 voorzitter van het bestuur van de Maatschappij van Weldadigheid. De naam Vrouwenlaan wordt op deze kaart nog niet genoemd Deze laan loopt in het oostelijke deel van Boschoord door het Vrouwenveld. De naam Vrouwenveld wordt al genoemd in een rechtszaak uit de 18^e eeuw (1728).

Aan de weg van Doldersum naar Boijl staat in 1920 op de plaats waar nu de boerderij Hoeve Boschoord is gelegen nog geen bebouwing. Twee andere namen van boerderijen zijn Rustoord in 1901 gebouwd (nu *Immer Moed*) en *Werkhorst* (1908) deze twee pachtboerderijen zijn gebouwd op een door P.W. Janssen aangekocht stuk grond en vervolgens aan de Maatschappij geschonken. Op de *Bedrijfskaart van het landgoed Boschoord* uit 1984 staan alle namen van lanen en percelen duidelijk vermeld. Een opvallende naam op deze

BOSCHOORD

kaart is voor het gebied ten noorden van Doldersum en ten oosten van de weg naar Boijl: *van Loon's Bossen*. Ook *Beynen's land* staat op deze kaart tegenover Hoeve Boschoord aangegeven en is anno 2015 in gebruik als grasland. De volledige naam van Beynen is N.A.F. Duyfhuys Beynen en hij woonde na zijn loopbaan als officier bij de artillerie in de onderdirecteurswoning bij de Friese Brug en was betrokken bij de ontginning van de woeste gronden van de Maatschappij. De uitrijlaan van Hoeve Boschoord is ook naar hem vernoemd.

Hans Salverda
februari 2015

Zie ook: www.landgoedboschoord.nl

LITERATUURLIJST

L. Lambregts, Steen in de vijver. 50 jaar Hoeve Boschoord, Steenwijk 1990.

Ir. C.A. Kloosterhuis, De bevolking van de vrije koloniën der Maatschappij van Weldadigheid 1981.

Lia van der Heyden en Jan Sanders, Levensloop van Adriaan van der Willigen, Uitgave Verloren Hilversum.

Thijs Rinsema, De bewoningsgeschiedenis in de vrije koloniën van Weldadigheid 2013 (pp. 59-62).

J.R. van der Zeijden, J. Hagen en C.G.C. Meynen, Archieven van Maatschappij van Weldadigheid (1818-1970) Drents Archief, Assen 1990 o.a. 0186-2602 Bestek boerderij 1926.

J.A. Brongers, 1833 Reuvens in Drenthe 1973 blz./hoofdstuk 39.

KAARTMATERIAAL

Franse topografische kaart van Drenthe (1811-1813).

Hisgis-kaart 1832 (historisch-GIS).

Kadastrale kaart 1886.

Plattegrond Maatsch. van Weldadigheid 1897.

Topografische kaart 1922.

Bestandenkaart van de gronden te Boschoord 1927 (archieff Maatschappij van Weldadigheid, – Assen archiefnummer 0186-2609).

Bedrijfskaart landgoed Boschoord. Eigenaar Maatschappij van Weldadigheid. 1984.

Ligging van de koloniehuisjes. Kolonistendag Frederiksoord. Boschoord sectie A, Thijs Rinsema.

Wandeling

Op zondagmiddag 20 september organiseert Hans Salverda een wandeling met allerlei historische aantekeningen door dit gebied.

Meer informatie: www.landgoedboschoord.nl onder Nieuws.